

Wielogłos

Call For Papers

do numeru 2025/4

Literaturoznawcze studia o niepełnosprawności

„Wielogłos. Pismo Wydziału Polonistyki UJ” zaprasza do nadsyłania artykułów do nowego numeru monograficznego: **„Literaturoznawcze studia o niepełnosprawności”**.

Początki akademickich studiów o niepełnosprawności (*disability studies*) wywodzą się z brytyjskich i amerykańskich ruchów społecznych osób z niepełnosprawnościami z lat 70. i 80. XX wieku. Efektem tego wyjątkowego sojuszu między teorią i aktywizmem było odrzucenie dominującego wcześniej medycznego paradygmatu w myśleniu o niepełnosprawności jako cielesnym/intelektualnym defekcie (*impairment*) czy osobistej tragedii oraz przeniesienie uwagi na społeczno-materialne procesy stwarzania niepełnosprawności jako ableistycznego konstruktów (*disability*). Siłą rzeczy, kluczowe dla rozwoju dyscypliny okazały się badania z zakresu socjologii i pracy społecznej, historii, antropologii, etnografii, pedagogiki czy prawa. Niemniej, praktyki artystyczne, w tym literackie – czy szerzej, tekstotwórcze – pozostały niezwykle ważnym narzędziem wytwarzania krytycznej wiedzy/teorii.

Współczesne krytyczne studia o niepełnosprawności (*critical disability studies*) oraz feministyczne studia o niepełnosprawności (*feminist disability studies*) coraz częściej stawiają pytania o epistemiczne ograniczenia społecznego modelu niepełnosprawności, wynikające między innymi z koncentracji uwagi na sferze publicznej, a pomijaniu tego, co uznaje się za doświadczenie prywatne. Zachęcają one do ponownego przemyślenia „efektów ucieleśnienia” (C. Thomas, A. Król) oraz bardziej intersekcjonalnej analizy dyskursów, które wytwarzają materialność niepełnosprawności. Część badaczy/ek postuluje również destabilizację samej

kategorii nie/pełnosprawności przez rozszczęlnienie jej granic (choćby *dis/ability* Dana Goodleya).

Przetłumaczone niedawno przez polskie badaczki niepełnosprawności (N. Pamułę, K. Ojrzyńską i M. Zdrodowską) znakomite książki Rosemary Garland-Thomson i Lennarda Davisa, a także podjęte już na rodzimym gruncie próby uruchamiania perspektywy *disability studies* w literaturoznawstwie (m.in. w badaniach A. Wang (Fidowicz), K. Mucy, M. Dubiel, M. Ładoń, K. Ojrzyńskiej, N. Pamuły, A. Galant, M. Dudy, G. Gajewskiej czy W. Śmiei) pokazują ogromny potencjał krytyczno-reinterpretacyjny kategorii niepełnosprawności w czytaniu dawnych i współczesnych tekstów kultury. Nie tylko w obszarze krytyki tematycznej, koncentrującej się na wydobywaniu i rozbiórce motywów czy literackich reprezentacji niepełnosprawności, które ulokowane są zarówno na marginesach, jak i w samym centrum kulturowego imaginarium. Ale również w perspektywie namysłu nad formalnymi, językowymi, somaestetycznymi aspektami „poetyk niepełnosprawności” – a więc strategii i narzędzi, służących do przekształcania doświadczenia niepełnosprawności w literacki/performatywny tekst.

W krytycznych studiach o niepełnosprawności, które „wychodzą od niepełnosprawności, ale na niej nie kończą” (D. Goodley), jak też feministycznych studiach o niepełnosprawności, ostatecznym celem staje się analiza intersekcyjnie przecinających się różnych form opresji i różnych strategii oporu. W literaturoznawstwie przyjmuje ona postać praktyki lekturowej, polegającej na – jak to ujął Lennard Davis w *Constructing Normalcy* – „myśleniu poprzez niepełnosprawność”, które wpływa na postrzeganie każdego tekstu kultury, niekoniecznie więc tego, w którym figura niepełnosprawności pojawia się wprost. To, co powinno nas szczególnie zainteresować to nie tylko wizerunki niepełnosprawności obecne w tekstach literackich, ale być może przede wszystkim „konstruowanie sprawności”, które wydaje się kulturowo, społecznie i estetycznie transparentne. Czy literatura była (i jest) bardziej wyobraźniową „republiką wyzwolonych ciał” (O. Laing) czy też raczej kolejną instytucją, poprzez którą oddziałują na nas nowoczesne „reżimy sprawności” (A. Król)?

Wychodząc z perspektywy krytycznych studiów o niepełnosprawności i nie mając na celu petryfikowania sztucznych granic między dyscyplinami humanistycznymi, chcemy zachęcić Państwa do namysłu nad specyfiką, ograniczeniami i możliwościami, jakie w spojrzeniu na niepełnosprawność daje literatura i literaturoznawstwo.

Zapraszamy do przesyłania zarówno klasycznych tekstów interpretacyjnych przyglądających się polskim i zagranicznym dziełom literackim z perspektywy niepełnosprawności, jak i artykułów czy szkiców recenzyjnych z interdyscyplinowego pogranicza literaturoznawstwa, kulturoznawstwa, antropologii, socjologii, performatyki czy historii sztuki.

Oto niektóre z interesujących nas pól badawczych:

- dekonstrukcje i rewizje reprezentacji niepełnosprawności w literaturze polskiej i światowej;
- literackie „reżimy sprawności”, konstruowanie normy w tekstach i komunikacji literackiej; (nie)normatywne formy odbioru tekstów literackich; niewerbalne formy ekspresji twórczej; relacje między słowem – pismem – głosem/ciałem;
- historyczne i współczesne zapisy żywego doświadczenia (*lived experience*) niepełnosprawności (w geopolitycznym kontekście wojen i konfliktów zbrojnych, komunizmu i postkomunizmu, transformacji ustrojowych, wczesnego i późnego kapitalizmu, ale też praktyk codzienności);
- „kultury niepełnosprawności”: historie czasopism i wydawnictw kierowanych do/przez osoby z niepełnosprawnościami; kabarety, teatry, grupy literackie, twórcze kolektywy; internetowa i liberatorska twórczość osób z niepełnosprawnościami, literatura gatunkowa i nowe media;
- niepełnosprawne polityki tożsamości w literaturze i „dismodernistyczne neotożsamości” (L. Davis), klasowe, płciowe, seksualne, narodowe, etniczne, etc... uwikłania niepełnosprawności; feministyczno-queerowo-postkolonialne sojusze i napięcia;
- autobiografie, epistolografie i autoetnografie niepełnosprawności; niepełnosprawność jako artystyczna „technika sobąpisania”; odzyskiwanie głosu/widoczności poprzez praktyki pisania/performowania; twórczość literacka/performerska osób z niepełnosprawnościami jako dyskusja z akademickim modelem wytwarzania wiedzy;
- strategie kalekowania (*crip theory*) w literaturze; kaleki opór, przyjemność, niepełnosprawność jako „zasób” w praktyce twórczej i czytelniczej; afirmowanie niepełnosprawności;
- estetyki i stylistyki niepełnosprawności w tekstach kultury: ucieleśniona i utekstowiona materialność niepełnosprawności, niepełnosprawna ironia, humor, pastisz; związki między słowem i obrazem (niepełnosprawność w komiksie, zinach, performansie literackim, poezji awangardowej, e-literaturze);

- nieantropocentryczne przymierza krytycznych studiów o niepełnosprawnościami z *animal studies*, *plant studies* i *ekokrytyką*, cyborgiczne i anty-cyborgiczne relacje niepełnosprawności z technologią w literaturze i tekstach kultury;
- relacje między niepełnosprawnością a neuroróżnorodnością; reprezentacje neuroróżnorodności i spektrum autyzmu w literaturze, neuroróżnorodność wobec historii niepełnosprawności;
- relacje między *deaf studies* a *disability studies*; literatura/poezja migana, G/głuche praktyki czytania/pisania w perspektywie historycznej i współczesnej.

Wymienione wyżej zagadnienia nie wyczerpują oczywiście wszystkich interesujących nas obszarów problemowych. Jesteśmy otwarci również na Państwa propozycje, wpisujące się w pole literaturoznawczych studiów o niepełnosprawności.

Na Państwa teksty – w języku polskim lub angielskim – zredagowane zgodnie z wytycznymi zamieszczonymi na stronie na stronie czasopisma, czekamy do **31 sierpnia 2025 roku**. Po przejściu standardowej procedury recenzyjnej, artykuły planujemy opublikować w numerze 4/2025 roku.

Zgłoszenia przyjmujemy mailowo pod adresem: wieloglos.redakcja@uj.edu.pl, monika.swierkosz@uj.edu.pl (redaktorka prowadząca), oraz poprzez link „Złóż tekst” na stronie głównej „Wielogłosu”: <https://ojs.ejournals.eu/Wieloglos/about/submissions>.